

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра історії світового українства
ННЦ «Інститут біології та медицини»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник директора
наукового центру
з науково-педагогічної роботи
БІОЛОГІЇ ТА
МЕДИЦИНИ
Юлія ПИСЬМЕННА
« 24 » 06 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТНОПОЛІТИКА

для здобувачів освіти

галузь знань	<u>16 «Хімічна інженерія та біоінженерія»</u>
спеціальність	<u>162 «Біотехнології та біоінженерія»</u>
освітній ступінь	<u>«Бакалавр»</u>
освітня програма	<u>«Біотехнологія»</u>
вид дисципліни	<u>вибіркова</u>

Форма здобуття освіти	<u>денна</u>
Навчальний рік	<u>2025/2026</u>
Семестр	<u>3</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>3</u>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<u>українська</u>
Форма заключного контролю	<u>залік</u>

Викладач: доктор політичних наук Горбань Т.Ю.

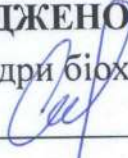
Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2025

Розробник: Горбань Тетяна Юріївна, доктор політичних наук, професор кафедри історії світового українства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри біохімії

 Олексій САВЧУК

Протокол № 32 від «28» травня 2025 р.

Схвалено науково-методичною комісією

ННЦ «Інститут біології та медицини»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол № 9 від «24» червня 2025 року

Голова науково-методичної комісії

 Тетяна ШЕВЧЕНКО

«24» червня 2025 року

1. Мета дисципліни – ознайомити студентів з основами етнополітики, історією розвитку етнополітичної думки, закономірностями і тенденціями перебігу етнополітичних процесів на українських землях від давніх часів до сьогодення, з їхньою регіональною специфікою, обумовленою особливостями історичного розвитку окремих земель.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати:

- 1.1 визначальні тенденції розвитку етнополітичної теорії та практики у світовому вимірі;
- 1.2 основні процеси, події, явища, які відбувалися на українських землях упродовж основних етапів вітчизняної історії, їх обумовленість, причинно-наслідковий контекст;
- 1.3 перебіг державотворчих процесів на українських землях в історичній ретроспективі;
- 1.4 особливості міжетнічних стосунків в Україні у різні історичні періоди.

2. Вміти:

- 2.1 мати загальне уявлення про поняття «етнополітика» та еволюцію світової етнополітичної думки;
- 2.2 аналізувати перебіг історичних подій на українських землях як основу для розуміння етнополітичних процесів;
- 2.3 розуміти значення суспільно-політичних, економічних, культурно-релігійних чинників у формуванні міжетнічних відносин на українських землях;
- 2.4 орієнтуватися у регіональних особливостях етнополітичних процесів в Україні.

3. Володіти елементарними навичками роботи з джерелами інформації та формування самостійних висновків щодо етнополітичних процесів на території України.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Етнополітика» є складовою циклу дисциплін вільного вибору студента освітньої програми підготовки здобувачів освітнього ступеню бакалавр за спеціальністю «Біотехнології та біоінженерія». Дисципліна формує уявлення про етнополітику як феномен суспільного життя та його відображення в науковій царині. Висвітлює історію зародження та розвитку етнополітичної думки. Розглядає етнополітичні процеси на українських землях в історичній ретроспективі у хронологічному вимірі, шляхом аналізу закономірностей і тенденцій перебігу етнополітичних процесів на українських теренах від давніх часів до сьогодення, та через призму дослідження їх регіональної специфіки, обумовленої особливостями історичного розвитку окремих земель. Виявляє особливості державної етнонаціональної політики в незалежній Україні.

4. Завдання (навчальні цілі):

1. сформувати уявлення про етнополітику, її теоретичний та прикладний аспекти, про роль етнополітичних відносин у світовому цивілізаційному процесі;
2. сформувати уявлення про етапи розвитку світової етнополітичної думки, основні етнополітичні погляди, ідеї, концепції;
3. сформувати цілісну систему знань про віхи етнічної історії українського народу, зміст і основні тенденції етнополітичних процесів на українських землях в історичній ретроспективі та на сучасному етапі;
4. сформувати навички аналізу особливостей міжетнічних відносин та етнонаціональної політики державних утворень, що існували на українських теренах у різні історичні періоди;
5. сформувати вміння систематизувати та порівнювати особливості перебігу етнополітичних процесів у різних регіонах України у певні хронологічні періоди;
6. сформувати уявлення про основні етнополітичні проблеми та конфлікти в історичному минулому України та сучасності;
7. сприяти кращій орієнтації студентів в етнополітичних реаліях сьогодення та їх історичній обумовленості задля успішнішої соціальної та професійної адаптації в умовах сучасного суспільства.

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти України (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, спеціальність 162 «Біотехнології та біоінженерія»), дисципліна забезпечує набуття студентами наступних компетентностей:

інтегральної:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у біотехнології та біоінженерії, або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів біотехнології та біоінженерії;

загальних:

ЗК01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК04. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

ЗК05. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК08. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1 - знати; 2 - вміти; 3 комунікація)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати			
1.1.	Основні напрями етнополітичної теорії та практики, зміст найважливіших етнополітичних категорій та визначень	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	8
1.2.	Етапи розвитку світової етнополітичної думки, основні етнополітичні погляди, ідеї, концепції	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	8
1.3.	Особливості перебігу основних етапів етнічної історії українського народу, роль і місце етнополітичної складової в історичному поступі України	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	8
1.4.	Зміст і основні тенденції етнополітичних процесів на українських землях в історичній ретроспективі	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	8
1.5.	Головні тенденції етнополітичних процесів у сучасній Україні в контексті європейських та світових етнополітичних процесів	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	8

	Вміти			
2.1.	Використовувати термінологічно-понятійний апарат при розгляді етнополітичних процесів, аналізувати наукові джерела та літературу, застосовувати навички історіо-графічного та бібліографічного аналізу для написання реферативних робіт, участі в дискусіях, виступах з доповідями та повідомленнями	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	10
2.2.	Аналізувати особливості етно-національної політики державних утворень, що існували на українських теренах у різні історичні періоди, та міжетнічних відносин у цих державах	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	10
2.3.	Визначати соціальні, політичні, економічні, культурні, релігійні чинники формування етнополітичних відносин на різних етапах української історії	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	10
2.4.	Систематизувати та порівнювати особливості перебігу етнополітичних процесів у різних регіонах України у певні хронологічні періоди	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	10
2.5.	Аналізувати причини та сутність основних етнополітичних протистоянь та конфліктів в минулому України та сучасності, орієнтуватися в сучасній українській етнополітиці в контексті світових етнополітичних процесів	Лекція, семінар, самостійна робота	Модульна контрольна робота № 1,2, оцінювання усних відповідей, доповнень	8
	Комунікація			
3.1.	Вміти працювати в групі та представляти результати наукового пошуку у формі доповідей з використанням сучасних технологій, коректно вести дискусію.	Семінар, самостійна робота	Оцінювання презентації, доповіді, усних відповідей, доповнень	12

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	3.1
Програмні результати навчання (назва)											
ПР23. Вміти використовувати у виробничій і соціальній діяльності фундаментальні поняття і категорії державотворення для обґрунтування власних світоглядних позицій та політичних переконань з урахуванням процесів соціально-політичної історії України, правових засад та етичних норм.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів

- поточне оцінювання:

1. Модульна контрольна робота 1 – РН 1.1 – 2.5 (блок тем Розділу 1) – 16 балів / 8 балів
2. Модульна контрольна робота 2 – РН 1.1 – 2.5 (блок тем Розділу 2) – 16 балів / 8 балів
3. Оцінювання презентації, доповіді – РН 3.1 – 12 балів / 6 балів
4. Оцінювання усних відповідей, доповнень – РН 1.1. – 3.1. – 56 балів / 28 балів

- семестрове оцінювання: у формі заліку

Підсумкова оцінка за залік виставляється як сума всіх форм семестрового оцінювання. Студент отримує залік («зараховано») лише за умови успішної роботи під час семінарських занять (не менше 50 % від максимально можливої кількості балів), успішного виконання завдань 2 модульних контрольних робіт (по кожній не менше 50 % правильних відповідей).

7.2. Організація оцінювання:

Модульні контрольні роботи 1 і 2 проводяться після завершення лекцій з розділів 1 і 2 відповідно. Оцінювання підготовлених презентацій, доповідей, усних відповідей, доповнень проводиться упродовж лекційного курсу та семінарських занять.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план

№ п/п	Назва тем	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
	Розділ 1. Теорія та історія етнополітики. Формування етнополітичних відносин на українських землях			
1	Тема 1. Етнополітика як наука	2	2	
2	Самостійна робота. Зміст понять: етнос, народність, народ, нація, національні відносини, націоналізм, національний ренесанс. Зміст категорій «суб'єкт та об'єкт етнополітики». Місце і роль етнополітики в системі суспільствознавства. Основні типи етнонаціональної політики. Спільні риси та особливості сучасних світових етнополітичних концепцій. зміст Основні світові теорії етнічності, нації та націоналізму. Шляхи подолання суперечностей в етнонаціональних відносинах у сучасному світі.			8
3	Тема 2. Зародження та розвиток світової етнополітичної думки	2	2	
4	Самостійна робота. Передумови зародження етнополітичної думки, що сформувалися в доісторичний період розвитку людства. Особливості етнополітичної думки у Стародавній Греції та Стародавньому Римі: порівняльний аналіз. Вплив етнополітичних поглядів мислителів античності на доробок авторів доби Європейського Відродження та Просвітництва. Ідеї Н. Макіавеллі та використання їх у світовій етнополітичній практиці. «Декларація незалежності США» як відображення етнополітичних поглядів американських просвітників та державних діячів.			10
5.	Тема 3. Етнополітичні виміри української історії: від давніх часів до кінця XVIII ст.	2	1	
6.	Самостійна робота. Значення «варязького фактору» в етно- та державотворчих процесах у Київській Русі. Етнополітичне становище різних етнічних груп у Речі Посполитій. Етнополітичні відносини та становище української спільноти у Кримському ханстві. Етнополітична ситуація на українських землях напередодні та в роки Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. Етнополітичні погляди гетьманів І.Виговського, П.Дорошенка, І.Мазепи та їх спроби змінити державно-політичний статус українських земель.			10
7.	Модульна контрольна робота 1		1	
	Розділ 2. Етнополітичні процеси в Україні: від імперської доби до сьогодення			
8	Тема 4. Етнополітика на українських землях в імперську добу (кінець XVIII – поч. XX ст.)	2	2	
9	Самостійна робота. Загальні риси та особливості етнонаціональної політики Австрійської			8

	імперій щодо українців. Суть та зміст «українського питання» в умовах конституційної Австро-Угорської монархії. Національне питання у програмах українських політичних партій соціалістичного та ліберально-демократичного спрямування. Діяльність українців у австро-угорському парламенті.			
10	Тема 5. Етнополітичні трансформації в Україні періоду національно-визвольної боротьби 1917 – 1921 рр.	2	2	
11	Самостійна робота. Здобутки і прорахунки законодавчої політики Центральної Ради у національній сфері. Закон про національно-персональну автономію від 9 січня 1918 р. Законодавство у національній сфері УНР доби Директорії та ЗУНР: порівняльний аналіз. Етнополітична ситуація в Україні в період перебування військ Денікіна. Погляди науковців на проблему єврейських погромів в Україні. Міжетнічні відносини в Україні в період національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр.			8
12	Тема 6. Україна у 20-х – 80-х рр. ХХ ст.: етнополітика в теорії та практиці	2	2	
13	Самостійна робота. Особливості процесу коренізації в УСРР порівняно з аналогічними процесами в інших радянських республіках через призму етнополітичної ситуації в СРСР. Етнополітичний статус українців у Польщі, Румунії, Чехословаччині (20-30-ті роки ХХ ст.): порівняльний аналіз. Етнополітичні уподобання українців та їх реалізація у роки Другої світової війни. Особливості етнонаціональної політики радянської влади на західноукраїнських землях у повоєнні роки та її наслідки. Зміни у державній етнонаціональній політиці в другій половині 1980-х рр.			8
14	Тема 7. Етнополітичні процеси в пострадянській Україні в контексті світових етнополітичних тенденцій	2	1	
15	Самостійна робота. Основні принципи політико-правового захисту розвитку українського народу в умовах проголошення незалежності. Історична і геополітична обумовленість національного складу і особливостей міжетнічних взаємин у різних регіонах України. Вплив міграційних процесів на етно-національний склад населення пострадянської України. Законодавства з питань етнополітики України та інших країн. Історичні традиції захисту прав національних меншин в Україні. Проблема задоволення національно-культурних запитів національних меншин України.			8
16	Модульна контрольна робота 2		1	
	ВСЬОГО	14	14	60

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекції – 14 год.

Семінари – 14 год.

Самостійна робота – 60 год.

Консультації – 2 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні: (Базові)

1. Антонюк О. В. Основи етнополітики: Навч. посіб. – К., 2005.
2. Горбань Т.Ю., Терес Н.В. Сучасна етнополітика в Україні та світі (друга половина XX – початок XXI століття): Навч. посіб. – К., 2017.
3. Етнополітична культура в Україні: реалії та виклики часу. – К., 2010.
4. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості. – К., 2011.
5. Картунов О. В. Вступ до етнополітології: Наук.-навч. посіб. – К., 1999.
6. Картунов О. В. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму: Навч. посіб. – К., 2007.
7. Курас І. Ф. Етнополітика: Історія і сучасність. – К., 1999.
8. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996.
9. Політична енциклопедія. – К., 2012.
10. Політична історія України. XX ст.: У 6 т. – К., 2002 – 2003.

Додаткові:

1. Андерсен Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К., 2001.
2. Антонюк О. В. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади. – К., 1999.
3. Енциклопедія історії України. – Т. 1 – 10. – К., 2003 – 2013.
4. Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства. – К., 2020.
5. Євтух В. Б. Проблеми етнонаціонального розвитку: український і світовий контекст. – К., 2001.
6. Закарпаття в етнополітичному вимірі. – К., 2008.
7. Зварич І. Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст. – К., 2009.
8. Історія українських політичних партій: Хрестоматія-посібник. Кінець XIX ст. – 1917 р. – Ч. 1. – К., 2004.
9. Коршук Р. М. Етнополітологія: Навч. посіб. – К., 2011.
10. Крим в етнополітичному вимірі. – К., 2005.
11. Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К., 2004.
12. Кухта Б. З історії української політичної думки першої половини XX ст.: Навч. посіб. – Львів, 1999.
13. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. – К., 2002.
14. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст. – К., 2008.
15. Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект. – К., 2000.
16. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Докум. і матер. Довідник. У 2-х ч. – К., 1997.
17. Рафальський О. Національні меншини України у XX столітті: Історіографічний нарис. – К., 2000.
18. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення. – К., 2000.
19. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. Історичні причини та політичні наслідки. – К., 2019.